

Nyílt levél az országgyűlés tagjaihoz

Tisztelt Képviselő!

Ön rövidesen szavazni fog a kormány gazdasági munkaprogramjáról. Választói valószínűleg próbakönek fogják tekinteni ezt az aktust: meddig jutott az Országgyűlés azon az úton, hogy a kormányhatározatok utólagos szentesítőjéből a kormány fölötti társadalmi ellenőrzés szuverén szervévé váljon. A programtervezet újabb áldozatokat vár a társadalomtól; a közvélemény azonban nincs meggyőződve róla, hogy az áldozatokat indokolt vállalnia. Ön tehát nehéz helyzetben szavaz: nem biztos, hogy igenjét a társadalom a saját beleegyezéseként fogadja el. Levelünkben arról szeretnénk szólni, hogy megítélésünk szerint milyen feltételek teljesülése esetén számíthat társadalmi helyeslére az áldozatok megszavazása.

1. Országunk állapota ebben az évben kritikus pontra érkezett. A társadalom eddig is súlyos terheket viselt. Az életszínvonal közel tíz éve stagnál, az életkörülmények romlanak. Bomladozik a munkamorál és általában a társadalmi együttélés morálja. Az egészségügyi ellátás rossz és romlik. A fiatal házaspárok egyre nehezebben jutnak lakáshoz. Az életfeltételek rohamos hanyatlását csak azok tudták ellensúlyozni, akik szabadidejük növekedő részét zsákmányolják ki, munkahelyükön túlórázva vagy a rejtett, második gazdaságban keresve többletjövedelmet. Mindez kétségkívül döntő szerepet játszik abban, hogy újra alacsony a születések száma, drámaian növekedett a halandóság, és tartósan csökken az ország népessége.

Most azonban azzal a veszéllyel kell szembenéznünk, hogy e hosszabb ideje tartó válságirányzatok hirtelen meggyorsulnak, és elviselhetetlen következményeket hoznak magukkal. A vezető politikai szervek, miután 1985 körül közeli fellendülést ígértek, most váratlanul az életszínvonal csökkenését helyezik kilátásba. Az áttekinthetetlen hatású pénzügyi intézkedések és adminisztratív beavatkozások a piac szétzilálódásával, termelési zavarokkal és súlyos fogyasztói hiányokkal fenyegetnek anélkül, hogy a fizetéseképtelenséget biztosan elhárítanák. Aggasztóak a távolabbi kilátások is. Nemhogy a Nyugat túlszárnyalásáról, ma már a Nyugathoz való felzárkózásról sem lehet komolyan beszélni. Inkább az a kérdés, elkerülhetjük-e, hogy lesüllyedjünk a világgazdaság peremén stagnáló, gyengén fejlett országok közé. S miközben a Nyugat utolérésében már senki nem reménykedik, sorban le kell mondanunk azokról az előnyökről is, melyeket az 1948 után bevezetett gazdasági-társadalmi rendszer korábban kínált. Kénytelenek vagyunk elfelejtkezni a foglalkoztatási biztonság, a stabil árak, az ingyenes oktatás és egészségügyi szolgáltatások, az értékálló nyugdíj ígéreteiről.

Hogy baj van, s hogy változásra van szükség, ezt a vezetés is elismeri. A külső adósságnövekedés megállítása és a költségvetési hiány csökkentésének szükségességéről, a gazdasági reform következetes folytatásáról beszél. De még mindig nem tárja fel teljes nyíltsággal a kialakult helyzetet. Nem veszi tudomásul és nem tárja fel a társadalom előtt, hogy milyen mértékű és mennyire tartós életszínvonalcsökkenés válik elkerülhetetlenné a gazdaságpolitikai hibák következtében. Nem néz szembe a 80-as évek gazdasági kudarcainak mélyebb okaival, és reformígéretei alig

mennek túl azon, amit már többször tervbe vett. Nem csoda hát, hogy az emberek attól félnek: az új programból csak a reáljövedelmek drasztikus csökkentése, az állampolgárok jövedelmeinek adókkal és más módokon való megkurtítása válik valóra.

2. Igaz, bajaink részben olyan nehézségekre vezethetők vissza, melyek a világ számos országát sújtják. A magyar gazdaság rossz teljesítménye azonban sajátos okokat sejtet. Ki kell mondani: az 1945-49 között létrejött, majd 1956 után restaurált és 58-61 között a mezőgazdaságra is maradéktalanul kiterjesztett gazdasági rendszer került válságba. Az erőteljes központosítás - az államosítás és szövetkezetesítés, s az erre épülő tervgazdálkodás -, valamint a KGST-országokkal való gazdasági összefonódás nem hozta meg a kilátásba helyezett eredményeket.

1968-ban megtettük az első lépéseket a hierarchikus gazdaságirányítás lebontása, a piaci mechanizmusok helyreállítása felé. A következő lépések azonban elmaradtak: 1972-74 között félbeszakították s részben visszavették a 68-ban meghirdetett reformot. Bár 1979 után, a fizetési mérleg válságos állapotának nyomása alatt, a vezetés teret nyitott a reformfolyamat újraindulása előtt, de nem kötelezte el magát egyértelműen a halaszthatatlanná vált reformok mellett. S mihelyt úgy érezte, hogy az eladósodást enélkül is meg tudja fékezni, megint a halogatást választotta.

Mind 1974-től, mind 1984-től az eltorzított szerkezetű gazdaság növekedésének felgyorsítása kísérte a reformok elodázását. Az élénkítést mindkét esetben gazdaságunk teherbíró képességét meghaladó külföldi hitelekkel finanszírozták. Az így felhalmozódott adósság nemcsak a ma élő nemzedékekre rak súlyos terheket, de még unokáninkat is nyomasztani fogja.

A bajok gyökerei tehát mélyen lenyúlnak a gazdasági rendszerbe és a vele összenőtt politikai-hatalmi szerkezetbe. Igazságtalan és sértő örökösen arra hivatkozni, hogy többet fogyasztunk, mint amennyit megtermeltünk. Különösen sérelmes ez az érv most, amikor a reálbérek közel egy évtizede nem emelkedtek, és a lakosság zöme elviselhetetlenül sokat dolgozik.

3. A Központi Bizottság júliusi Állásfoglalása és a kormány programtervezete elismeri, hogy a vezetés kénytelen hozzájárulni az életszínvonalhoz és visszafogni a költségvetési kiadásokat. De még mindig nem mondja ki, hogy a gazdaság konszolidálása érdekében el kell vetni az 1985-ben elfogadott VII. ötéves tervet, és későbbre kell halasztani egy sor hosszabb távú feladat megoldását.

A kormány programtervezete elsősorban az adóreformoktól várja a gazdaság teljesítőképességének javulását. A jövedelemfelhasználás - ezen belül a lakossági fogyasztás - korlátozását nem köti össze egyértelműen a piac és az egységes pénzforgalom szabályozó erejének növelésével.

- Ahelyett, hogy az inflációt a forgalomban lévő pénz mennyiségének korlátozása és piaci mechanizmusok segítségével tartanák kordában, adminisztratív intézkedésekkel próbálkoznak: kiterjesztik az árbejelentési kötelezettségeket, általánossá teszik a kötött bér-gazdálkodást, megerősítik a vállalati beruházások központi ellenőrzését, ami azt is valószínűvé teszi, hogy a fogadkozások ellenére az eseti kivételezésekkel sem lesznek képesek szakítani.

- Nem várhatók a különböző tulajdonformák teljes egyenjogútlását célzó, hatékony lépések. Továbbra sem egyértelmű a kisipar és a magánvállalkozás kezelése, s ezért nem oszlik el a vállalkozók bizalmatlansága, nem kielégítő a legális magángazdaság fejlődése, és a piaci verseny nem fogja viasztaszorítani a fekete gazdaság ügyleteit.

- Lényegében figyelmen kívül hagyták az új adókkal szembeni erős társadalmi ellenérzést. Az adóreform következtében az egész árrendszer átalakul, miközben az árszabályozás adminisztratív kötöttséggel fennmaradnak, és ez súlyos társadalmi megrázkódtatásokat fog okozni. A fogyasztói árak széleskörű változása és a személyi jövedelemadó kivetése akkor is heves ellenkezést váltana ki, ha nem párosulna az életszínvonal süllyedésével. A állásból származó bérek "bruttósítása" ma még átláthatatlan konfliktusokat fog előidézni a vállalatokon belül. A korábbi többletmunkára ösztönzött rétegek várhatóan úgy fognak kibújni az adóprés alól, hogy viasztatartják teljesítményüket, és a fekete gazdaság felé fordulnak. A legsúlyosabb kár a nagycsaládosokat fogja érni. E konfliktusok kezelésére a kormányzat mindaddig nem készült föl.

- Nem alakult ki új irányzat az ország külgazdasági stratégiájában. Bár általános a felismerés, hogy a KGST-országok várható teljesítménye és szállítóképesége nem fog rövid időn belül javulni, a vezetés mégis a KGST-n belüli együttműködéstől várja a műszaki fejlődés felgyorsulását, és nem ad elsőbbséget a világpiaci nyitáshoz. Nincs szó az import adminisztratív szabályozásának leépítéséről, noha az ilyen beavatkozás nem az egyedüli út a fizetési mérleg egyensúlyhiányának mérséklésére. Nem ígér hatékonyabb, rugalmasabb gazdaságot az olyan program, amely nem vállalkozik legalább a nyersanyagok és félkésztermékek behozatalának fokozatos liberalizálására. A túlzott importigényeket a fizetősképes kereslet pénzügyi korlátozásával és reális árfolyampolitikával kellene viasztaszorítani, nem adminisztratív tiltásokkal.

- Nincs jele, hogy a kormányzat szakítana a társadalmi erőfeszítések eltékozlásának több évtizedes gyakorlatával. Nem vizsgálják felül a központi beruházások és támogatások programját, sem az olyan nagy létesítmények esetében, mint a Bős-Nagyamari Vízierőmű vagy a hamburgi gázvezeték, sem a válságba jutott ágazatok és vállalatok vonatkozásában. Nem hallani a katonai és rendészeti kiadások és az államigazgatási költségek lefaragásáról.

- Nem gondolták át, hogyan hat a válság a szegény rétegekre, holott ezek elnyomorodása nem állítható meg a szociálpolitika alapos reformja nélkül. Nemcsak a nyugdíjasok és a nagycsaládosok helyzete kíván figyelmet, de bizonyos veszélyeztetett szakmai csoportoké is; ilyenek az építőiparból kiszoruló, ingázó segédmunkások. Szembe kell nézni az átmeneti munkanélküliség problémájával. Ha a vállalatok leállítják veszteséges tevékenységeiket, vagy csődbe mennek, akkor - tetszik vagy sem - lesznek munkanélküliek, akiknek megélhetési biztonságát és állampolgári helyzetét jogokkal kell garantálni.

- A romló pénzügyi feltételek között is lépéseket kellene tenni a válságban lévő egészségügy helyzetének rendezésére, hogy meg lehessen fordítani a lakosság egészségi állapotának általános romlását és a halandóság növekedését. A kormányzat ezen a téren sem terjesztett elő világos javaslatokat.

4. A gazdaság konszolidálását és a kibontakozást leginkább az veszélyezteti, hogy a vezetés nem folytat nyílt párbeszédet a nemzettel a válságról, a kilábalás alternatíváiról és azok költségeiről. Így egyfelől nem tud társadalmi jóváhagyást szerezni a megszorító intézkedésekhez, másfelől nem képes ellenállni a saját apparátusainak, amelyek a politikai nyugalom érdekében hivatkozva alkudnak ki újabb támogatásokat és mentességeket a válságágazatok, a csődben lévő nagyüzemek számára. Így aztán hiába húzzák össze a nadrágszíjat a fogyasztók, a lemondás nem vezet gazdasági egyensúly helyreállításához, az áldozatok kárba vésznek.

Az apparátusokon belüli alkudozások rendszere, amely ma a konszolidációt veszélyezteti, a 70-es években kezdett intézményesülni. Akárcsak a gazdasági reformot, az akkori vezetés a politikai nyitást sem vállalta. Ehelyett úgy igyekezett kiszélesíteni a bázisát, hogy fokozatosan bevezette az ún. társadalmi viták intézményét. Valójában arról volt szó, hogy a vezetés, megkerülve a nyilvánosságot, kormányzatszervekkel és a hatalomba beépült érdekszervezetek (SZOT, TOT, Kereskedelmi Kamara, MTA stb.) vezető testületeivel egyeztetette programjait, majd elfogadtatta azokat az Országgyűléssel. A társadalom számára már csak a propaganda, a kész döntések megmagyarázása maradt. Ilyen körülmények között az érdemi kérdésekről még zárt körben sem folyhatott egyenrangú vita, viszont tág tere nyílt a különböző politikai érdekekre hivatkozó, burokratikus alkudozásnak.

Ebben az egyeztetési mechanizmusban sajátos szerepet töltenek be a szakszervezetek. 1968 óta következetesen ellenérték a vállalati önállóság, a vállalatközi verseny kialakulását. Olyan gazdasági szabályozást követeltek, amely útját állja a vállalati vezetés és a munkások közötti nyílt konfliktusoknak. Fent időnként agresszíven védték az ún. munkás érdekeket, de minden erővel az ellen dolgoztak, hogy lent nyíltá válhassanak az érdekkonfliktusok és a munkahelyi szakszervezeti csoportok önálló érdekvédelmi harcba kezdjenek. Így hát a szakszervezetek fékeztek a társadalmi haladást, és valódi érdekvédelem nélkül hagyták a dolgozókat. Erre leginkább a mérnökök és művezetők fizettek rá, de a bányászat visszafejlesztésének idején a bányászok is.

A legjobb programnak is csak akkor lehet esélye a megvalósulásra, ha a kormány egyfelől elnyeri a társadalom bizalmi szavazatát, másfelől erős hatalommá válik önnön apparátusaival szemben. Mindkét követelmény teljesülése ugyanattól a feltételtől függ: a társadalmat érintő vitákat ki kell vinni az apparátusokból a nyilvánosság elé; módot kell adni rá, hogy a különböző érdekcsoportok és véleményalkotó körök nyíltan kifejtsek álláspontjukat; lehetővé kell tenni, hogy nyilvános vitában döljön el, kinek mit kell viselnie az elkerülhetetlen áldozatokból.

Sürgős szükség van tehát a politikai intézményrendszer reformjára, amiről a párt és a kormány állásfoglalásaiban csak néhány homályos általánosság található. Ezek hitelét is elveszi, hogy a politikai gyakorlat homlokegyenest ellenkezik velük. Így a vezetés legutóbb is kifejezetten elzárkózott a kormányprogram és az adóreform nyilvános vitájától. Fel kell hagyni azzal a szólammal, mely szerint Magyarországon széleskörű szocialista demokrácia valósult meg, és kibontakozott a társadalmi közmegegyezés. Az apparátusokon belüli érdekegyeztetés kiépülése nem a demokrácia irányába tart, és sem a közmegegyezés biztosítására, sem a kormányhatalom megerősítésére nem alkalmas.

5. Akár akarja, akár nem a társadalom kénytelen elviselni az elmúlt 15 év hibás gazdaságpolitikájának következményeit. De nem mindegy, hogy pusztán a csőd későbbre halasztásáért hozunk-e áldozatokat, vagy az ország felemelkedéséért. Ezért arra kérjük önt, tisztelt képviselőnk, hogy ne adjon kitöltetlen csekket a kormánynak. Vegye számításba, hogy csak olyan program biztosíthatja a válságból való kilábalást, amely:

- az energetika és a közszolgáltatások kivételével minden gazdasági tevékenysége a piac kontrollja alá helyez,
- egyértelműen támogatja a különböző tulajdonformák gazdasági versenyét és nem diszkriminálja a magánszektor,
- nyit a világpiac felé, a KGST-re is csupán a gazdasági ésszerűség határain belül épít,
- előbb a lehetséges, még ésszerű mértékig csökkenti az állami és társadalmi apparátusok kiadásait és csak abban a mértékben korlátozza a fogyasztást, amennyire ezután is szükséges,
- az adóreform végrehajtása előtt megfelelően mérlegeli, hogy módjában áll-e következetesen megvalósítani elképzeléseit, és arányban van-e az intézkedéstől várt haszon a társadalmi költségekkel,
- a nehéz helyzetben is képes ésszerű lépéseket tenni a népegészségügy javítása, a leginkább veszélyeztetett rétegek, a munkanélküliek megélhetésének és állampolgári helyzetének biztosítása érdekében.

De a társadalom bizalmának elnyeréséhez ez még nem elég. A gazdaságpolitikai váltást politikai nyitásnak kell kísérnie. Ezért kérjük, fontolja meg, hogy milyen politikai reformokat kíván a helyzet. Megítélésünk szerint a következő főbb változásokra volna szükség:

- Mélyreható érdekképviselési reformra. Demokratizálni kell az érdekvédelmi szervezeteket. Csökkenteni kell a szakszervezeti központok hierarchikus hatalmát, növelni a munkahelyi szakszervezeti csoportok önállóságát és befolyását. Biztosítani kell az egyesület-alapítás szabadságát és általában érvényt kell szerezni az egyesülési jognak.
- Fordulatra van szükség a sajtószabadság terén. Le kell bontani a lapalapítás jogellenes korlátait; a tájékoztatáspolitikai szervek cenzurális hatalmát szűk törvényes keretek közé kell szorítani; garanciákkal kell körülbástyázni a szóláshoz való általános jogot és az újságíróknak azokat a külön jogait, melyeket a közönség informálóiaként kell élvezniük.
- Meg kell szüntetni a kultúra bürokratikus irányítását, amely évtizedek óta tékozolja a nemzeti értékeket, és a kultúrát pillanatnyi érdekeknek veti alá. Helyre kell állítani az alkotó műhelyek és a kulturális szövetségek autonómiáját.
- Meg kell erősíteni az Országgyűlés államhatalmi szerepét. Biztosítani kell, hogy a kormány felelősséget viseljen a parlament, a képviselők pedig a választók előtt. Elengedhetetlennek tartjuk, hogy a képviselők gyakorolhassák jogukat, s hogy fokozott nyilvánosságot kapjon az Országgyűlés tevékenysége. Vitathatatlanul szükséges az Országgyűlés ügyrendjének már javasolt felülvizsgálata és a választójog további demokratizálása.
- Meg kell alapozni és garanciákkal kell védeni a falusi és városi önkormányzatot.
- Érvényt kell szerezni a személyes szabadságjogoknak, valamint az államigazgatási szervekkel szembeni állampolgári jogoknak.

Meggyőződésünk szerint a társadalom csak így láthatja biztosítva, hogy áldozatait nem vesznek megint kárba, a kormány pedig csak így számíthat széleskörű támogatásra. A rövid távú áldozatokat ezen az úton sem takaríthatja meg magának az ország. De így legalább van remény a romlás megállítására, a fellelőzésre.

Tisztelt Képviselő!

Arra kérjük önt, hogy az Országgyűlés őszi ülészakán választóit képviselve, legjobb lelkiismerete szerint történelmi felelősségének tudatában foglaljon állást. Javasoljuk végül, vegye számításba, hogy nemcsak a helyzet súlyossága követel határozott kezdeményezést, de a külső feltételek sem voltak soha ilyen kedvezőek radikális reformok számára, mint éppen most, amikor a két világrendszer közötti feszültség enyhül, és maga a Szovjetunió is reformkorszakba lépett. Bűn volna elszalasztani az esélyt.

Budapest, 1987. szeptember 8.

Agh István - költő
 Antal László - közgazdász
 Balczó András - műszerész
 Buda Ferenc - költő
 Bácskai Vera - történész
 Benda Kálmán - történész
 Bokros Lajos - közgazdász
 Bródy János - zenész
 Csalog Zsolt - író
 Csurka István - író
 Eörsi János - közgazdász
 Erdődy Edit - irodalomtörténész
 Ferge Zsuzsa - szociológus
 Gaál Gyula - közgazdász
 Gergely András - történész
 Gross Arnold - grafikus
 Havas Gábor - szociológus
 Hernádi Gyula - író
 Jeles András - filmrendező
 Juhász Pál - közgazdász
 Kenedi János - kritikus
 Kis János - filozófus
 Kocsis Zoltán - zeneművész
 Konrád György - író
 Köszeg Ferenc - tanár
 Laki Mihály - közgazdász
 Lányi András - filmrendező
 Lezsák Sándor - író
 Maár Gyula - filmrendező
 Magyar Fruzsina - dramaturg
 Mécs Imre - mérnök
 Miszlivetz Ferenc - szociológus
 Nagy András - szociológus
 Perjés Géza - történész
 Pomogáts Béla - irodalomtört.
 Rakovszky Zsuzsa - költő
 Rév István - gazdaságtörténész

Alexa Károly - irodalomtörténész
 Balassa Péter - esztéta
 Bauer Tamás - közgazdász
 Bába Iván - irodalomtörténész
 Benda Gyula - történész
 Béládi Miklósné - bibliográfus
 Bródy András - közgazdász
 Czákó Gábor - író
 Cserhalmi György - színművész
 Demszky Gábor - szociológus
 Erdély Dániel - grafikai tervező
 Fekete Gyula - író
 Für Lajos - történész
 Gadó György - újságíró
 Göncz Árpád - író
 Haraszi Miklós - író
 Hegedűs József - szociológus
 Jancsó Miklós - filmrendező
 Jeney Zoltán - zeneszerző
 Kende János - operatőr
 Kerényi Imre - rendező
 Klaniczay Gábor - történész
 Kodolányi Gyula - író
 Köllő János - közgazdász
 Kulin Ferenc - irodalomtörténész
 Langmár Ferenc - közgazdász
 Lengyel László - közgazdász
 Lukácsy Sándor - irodalomtörténész
 Magyar Bálint - szociológus
 Mándy Iván - író
 Mészöly Miklós - író
 Nagy András - közgazdász
 Perczel Anna - építész
 Dr. Polcz Alaine - pszichológus
 Rajk László - építész
 Rácz Sándor - szerszámkészítő
 Révész Gábor - közgazdász

Réz Pál - irodalomkritikus
 R. Takács Olga - irodalomtört.
 Simon Éva - övőndő
 Solt Ottília - szociológus
 Szabó G. Zoltán - irodalomtört.
 Szalai Erzsébet - közgazdász
 Szenes Zsuzsa - textiltervező
 Szilágyi Sándor - kritikus
 Tamás Gáspár Miklós - filozófus
 Tellér Gyula - szociológus
 Vági Gábor - szociológus
 Závada Pál - szociológus
 Bihari Mihály - politológus
 Vezér Erzsébet - irodalomtörténész
 Lengyel Gabriella - szociológus

Rónay László - irodalomtörténész
 Schiffer Pál - filmrendező
 Símó Sándor - filmrendező
 Soós Károly Attila - közgazdász
 Szabó Miklós - történész
 Szalai Júlia - szociológus
 Szécsi Margit - költő
 Szörényi László - irodalomtört.
 Tardos Márton - közgazdász
 Tóth Károly Antal - levéltáros
 Vásárhelyi Miklós - sajtótörténész

A 168 óra 1987. szeptember 19-i adásából.

Grósz Károly szeptember 17-i, csütörtök esti vitazárójából:

"Még egy dolgot itt szeretnék elmondani. A dolgunkat nehezíti, hogy közben a társadalomban jelen vannak azok az erők, akiknek mindegy az ország jövője, csak napi ambícióik fontosak, akik azt vallják, hogy mennél rosszabb, annál jobb.

A kormány még el sem készült a programjával, mikor levelet kaptam, amely úgy szólt, hogy nem értenek a programmal egyet. Ezzel is számolnunk kell. Nem akarok senkit megbántani, de szeretném azt a meggyőződésemet itt önök előtt megfogalmazni, hogy van demagógia az országban és ez nem kap kellő visszautasítást.

A politika története pedig azt mutatja, hogy követelni mindig könnyebb, mint a feltételeket megteremteni."

18-án, pénteken délután (ebéd után) a Parlamentben sajtókonferenciát tartottak közel száz hazai és külföldi újságíró számára. A Washington Post munkatársa előbb azután érdeklődött, hogy milyen feltételek mellett jöhetnek létre, illetve működhetnek Magyarországon független csoportok, egyesületek, majd megkérdezte, hogy a miniszterelnök miképpen értékeli azt a levelet, amelyet több mint száz értelmiségi aláírásával a napokban juttattak el a parlament tagjaihoz.

Grósz Károly válasza:

"A miniszterelnöki beszámolóban volt egy mondat, amely úgy szólt, hogy 'A különböző csoportok, öntevékeny közösségek szervezését támogatjuk. Olyan politikai szervezeteket, amelyek a törvény paragrafusainak, szellemének nem felelnek meg, olyat eddig sem engedtünk, a jövőben sem fogunk engedni.'"

A levéllel kapcsolatban a következőket mondta: "Ismerem a levelet, megtisztelték vele, elküldték nekem is. Nagyon sok figyelemreméltó gondolatot tartalmaz a levél. Sajnos nem tudok vele mit kezdeni. Szándékát értem, azt nem értem, hogy mit kérnek. Így nem tudunk vele dolgozni. Mert ha egyesületalapítást kérnek, akkor is más az elbírálás módja és technikája, megint más akkor, ha azt tanácsolják, hogy felelősen gondolkodjunk az ország jövőjén. Ezt a tanácsukat természetesen meg kell fogadjuk, mert törekvéseinkkel összhangban van.

Tehát abból a levélből számomra az nem derül ki, hogy valamilyen szervezetet vagy intézményt akarnak alapítani, vagy létrehozni."